

dr hab. Marcin Lubaś, prof. UJ
Instytut Socjologii
Uniwersytet Jagielloński

OCENA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH DR KATARZYNY MARCOL W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM

1. Wstęp

Katarzyna Marcol jest adiunktą na Wydziale Sztuk i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego. Tytuł magistra filologii polskiej uzyskała w roku 1999 na Uniwersytecie Wrocławskim. 14 lat temu habilitantka otrzymała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Opolskiego na podstawie rozprawy „*Folklor słowny dzieci na pograniczu etnicznym. Przykład Śląska Cieszyńskiego*”, opublikowanej następnie w wersji książkowej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego i Polskie Towarzystwo Ludoznawcze pod tytułem „*Słowo i zabawa. Ustana twórczość dzieci na pograniczu polsko-czeskim*”. Dr Marcol związana jest zawodowo z środowiskiem śląskiej etnologii, filologii i folklorystyki.

Rozpocznę od kwestii z pozoru drugorzędnej – przygotowania materiałów habilitacyjnych. Nigdy dotąd nie zdarzyło mi się otrzymać dokumentacji habilitacyjnej w formie tak uporządkowanej i wygodnej do czytania. W niewielkiej paczce udało się z powodzeniem pomieścić dwie książki (porządnie zredagowane, w twardej oprawie z wygodną do czytania czcionką) i zbindowane razem artykuły wraz z pozostałymi materiałami. Na pierwszy rzut oka sprawa to błaha ale – zwłaszcza jeśli ma się już za sobą lekturę prac habilitantki – świadcząca o tym, że badaczka z uwagą i szacunkiem odnosi się do odbiorcy nie tylko swoich tekstów ale nawet paczek z materiałami!

2. Ogólna ocena dorobku naukowego

Habilitantka samodzielnie opublikowała dwie monografie naukowe. Wspomnianą już pracę „*Słowo i zabawa*” oraz książkę „*Toutowie. Język i pamięć w ustanawianiu wspólnoty Wiślan w Banacie*” opublikowaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego pod patronatem PTL w 2020r. Ponadto na liście publikacji znalazło się 12 artykułów zamieszczone w polskich i czeskich czasopismach naukowych („Literatura Ludowa”, „Łódzkie Studia Etnograficzne”,

„Journal of Urban Ethnology”, „Politeja”, Národpisný Věstník). Dorobek dr Marcol uzupełnia 13 artykułów będących rozdziałami w pracach zbiorowych oraz dwie redakcje naukowe dzieł zbiorowych. Katarzyna Marcol kieruje samodzielnie jednym grantem Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, uczestniczyła jako wykonawczynie w 8 innych projektach o charakterze edukacyjnym i badawczym.

Zainteresowania naukowe habilitantki koncentrują się wokół zagadnień dialektologii, semiologii, językowego obrazu świata, tekstów kultury ludowej, w tym folkloru dziecięcego, pamięci społecznej, lingwistyki pamięci, krytycznej analizy dyskursu, studiów społeczności pogranicza, granic państwowych, mniejszości narodowych, ekologii kulturowej i rozwoju lokalnego a także: gier komputerowych i mediów cyfrowych. Dr Marcol prowadzi warsztaty eksperckie i przygotowuje ekspertyzy dotyczące międzynarodowej współpracy naukowej, utrzymuje intensywne kontakty naukowe z ośrodkami badawczymi w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej. Uczestniczyła w konferencjach naukowych w miejscach tak odległych od Polski jak Chiny czy Zjednoczone Emiraty Arabskie. Habilitantka bierze również udział w międzynarodowych sieciach naukowych (zrzeszających m.in. partnerów z Włoch, Hiszpanii, Rumunii, Francji, Albanii, Węgier i Argentyny) związanych z porównawczymi badaniami społeczności i praktyk pasterskich. Dr Marcol odbyła również staże naukowe i wizyty studyjne na uniwersytetach czeskich i słowackich.

Habilitantka opublikowała łącznie 25 artykułów w czasopismach i recenzowanych pracach zbiorowych. Trudno nie zwrócić uwagi na niezbyt szeroki zasięg publikacyjny części z tych prac. Na liście publikacji czasopiśmienniczych brak polskich czasopism takich jak: „Lud”, „Konteksty”, „Etnografia Polska”, „Sprawy Narodowościowe”, „Kultura i Społeczeństwo”, „Kultura Współczesna”, „Kultura Popularna”, „Socjolingwistyka”. Z bardziej znanych periodyków w których publikowała Katarzyna Marcol wymienić można „Literaturę Ludową” oraz „Journal of Urban Ethnology”. Wypada żałować, że na liście artykułów w pracach zbiorowych niewiele jest publikowanych w wydawnictwach o zasięgu ogólnopolskim. Brak tu wydawnictw posiadających szerszą dystrybucję takich jak: PWN, Scholar, NOMOS, Oficyna Naukowa, Universitas. Szkoda, gdyż badania habilitantki zasługują na pewno na upowszechnienie!

Swego rodzaju niszowość obiegu naukowego prac Katarzyny Marcol potwierdzają skromne wskaźniki bibliometryczne. Trzeba otwarcie stwierdzić, że habilitantka sama w niewielkim stopniu korzysta z zachodniej literatury przedmiotu. Wymowny jest fakt, że w bibliografii dzieła będącego głównym osiągnięciem naukowym w postępowaniu habilitacyjnym na trzysta kilkadziesiąt pozycji bibliografii znajduje się tylko kilkanaście prac

anglojęzycznych! Zawęża to zaplecze teoretyczne prac dr Marcol utrudniając szersze wykorzystanie rezultatów jej badań.

Katarzyna Marcol ma na swoim koncie 31 wystąpień konferencyjnych, aktywnie uczestniczy w międzynarodowym życiu naukowym. Świadczy o tym, jak stwierdzono wyżej udział w międzynarodowych sieciach badawczych a także konferencjach: w Chinach, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Hiszpanii, i Portugalii. Zaangażowania projektowe habilitantki mimo że liczne właściwie nie wiążą się z głównym nurtem prowadzonych przez Katarzynę Marcol skądinąd niezwykle interesujących badań naukowych z „Wiślanami” w Wojewodzinie - należącej do Republiki Serbii okręgu autonomicznym.

Podsumowując tą część recenzji należy stwierdzić, że dorobek naukowy dr Marcol zadawalający pod względem liczbowym wydaje się mieć skromny zasięg oddziaływania. Mała jest liczba publikacji w czołowych czasopismach etnologicznych i antropologicznych oraz wydawnictwach o zasięgu ogólnopolskim.

3. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Skupię uwagę na głównym osiągnięciu naukowym Katarzyny Marcol, czyli monografii „*Toutowie. Język i pamięć w ustanawianiu wspólnoty Wiślan w Banacie*” a także innych pracach będących efektem badań prowadzonych w serbskim Banacie (Marcol 2012, 2014b, 2019b). Na uwagę zasługuje nienaganna konstrukcja i język tej książki. Dr Marcol prowadzi wywód w sposób jasny, rzeczowy i co trzeba zaznaczyć zajmujący, dzieło posiada zwartą, przejrzystą formę. Należy docenić niezwykle ciekawy temat badawczy – książka jest studium żyjącej w serbskim Banacie społeczności Toutów – potomków luteranckich emigrantów przybyłych tu w XIX wieku z Wisły w Księstwie Cieszyńskim znajdującej się wówczas podobnie jak Banat w granicach państwa Habsburgów. Umiejętność wyłuskiwania ciekawych zjawisk i tematów badawczych uwidacznia się, nawiasem mówiąc w wielu innych pracach habilitantki – np. w książkowej wersji doktoratu, czyli pracy *Słowo i zabawa* (w której folklor dziecięcy analizowany jest m.in. jako manifestacja odrębności etnicznej) (Marcol 2008) oraz niezwykle interesujących artykułach dotyczących pogranicza polsko-czeskiego na Śląsku Cieszyńskim, mniejszości polskiej na Zaolziu a także pasterskiego dziedzictwa górali beskidzkich (por. Marcol 2014a, 2015, 2018, 2019a).

Praca dr Marcol opiera się na etnograficznych badaniach terenowych prowadzonych we wsi Ostojicevo (dawna węgierska nazwa: Tizzaszentmiklós), co istotne badania prowadzono przy użyciu języka miejscowego Toutów, przypominającego ze względu na pochodzenie grupy

język dawnych mieszkańców Wisły. Autorka poskapiła czytającym informacji na własny temat. Biorąc pod uwagę, że (jak wskazuje Autoreferat) pochodzi ze Śląska Cieszyńskiego i na nim mieszka posiada kompetencje językowe umożliwiające komunikację z potomkami Wiślan zamieszkującymi banacką wieś położoną między Suboticą a Kikindą. Mankamentem wydaje się nieznajomość języka urzędowego kraju w którym prowadzono badania czyli serbskiego. Trzeba jednak zaznaczyć, że autorka uczciwie i wprost się do tego przyznaje a nie jest to wcale praktyka powszechna.

Pozwolę sobie na krótkie omówienie pracy. Dzieło składa się z 5 rozdziałów poprzedzonych Wprowadzeniem, w którym autorka wyjaśnia kim są, gdzie i dlaczego żyją Toutowie. Mowa jest również o tym w jaki sposób badaczka weszła w kontakt z członkami i członkiniami społeczności. Przedstawiono również metodologię badań. Katarzyna Marcol omawia stan wiedzy dotyczącej tej społeczności, wraca też do prezentacji projektu badawczego, którego owocem jest książka. Na 32 i 33 stronie opracowania sformułowano główny cel dzieła. Można tam przeczytać: „[...] Celem niniejszej książki jest właśnie ukazanie roli „języka traktowanego humanistycznie” – czyli w odniesieniu do człowieka, jego zachowań psychicznych i społecznych oraz uwarunkowań kulturowych (BARTMIŃSKI, 2005:41) – w przemianach pamięci zbiorowej oraz identyfikacji Toutów. Pokażę, w jaki sposób kod językowy wpływa na kształt pamięci, a także jak język, kształtując pamięć, może stać się narzędziem w procesie wydobywania się z dziedzicznej traumy, w efekcie zaś w przemianie własnej tożsamości grupy. [...]” (Marcol 2020: 32-33). Habilitantka sytuuje swoją pracę na tle innych badań i opracowań dotyczących związków języka, pamięci i tożsamości grup mniejszościowych. Nowatorstwo opracowania polega zdaniem dr Marcol przede wszystkim na uwypukleniu roli języka i skonwencjonalizowanych form językowych w tworzeniu pamięci zbiorowej grupy a co za tym idzie jej tożsamości.

Pierwszy rozdział książki jest omówieniem teoretycznej ramy opracowania na którą składa się analiza zależności między językiem pamięcią zbiorową a identyfikacją etniczną (37). Autorka wchodzi na teren rozważań dotyczących teorii etniczności i granic etnicznych. Następnie analizuje relacje między pamięcią a tożsamością zbiorową. Wprowadza również – za Janem Assmannem – kluczowe biorąc pod uwagę tok rozumowania rozróżnienie między „pamięcią komunikacyjną” a „pamięcią kulturową” (por. Assmann 2008) . W kolejnej partii tekstu dr Marcol omawia bardziej szczegółowo kwestię roli języka w konstruowaniu pamięci zbiorowych, w szczególności formułuje tezę, że konkretny język kształtuje treść i formę pamięci, umożliwia konceptualizację przeszłości, czy też tworzy określony językowy obraz przeszłości. Odwołuje się do tradycji badawczej amerykańskiej antropologii lingwistycznej,

przede wszystkim prac Edwarda Sapira oraz idei relatywizmu językowego (por. Sapir 1978). Czytamy zatem: „[...] Wspólnota buduje własną jedność i wyjątkowość najczęściej na wyobrażeniu o przeszłości i wizji ciągłości, którym sprzyja określony językowy obraz świata [...]” (Marcol 2020: 63). Na koniec omówiony zostaje fenomen zapominania i niepamięci wspólnoty a także istotność analizy dyskursu dla badań nad pamięcią zbiorową.

Rozdział drugi pracy traktuje o historii Toutów, przyczynach emigracji, warunki życia po osiedleniu się w Banacie, zróżnicowania etnicznego i religijnego wsi wojewodińskiej, autorka następnie przechodzi do analizy różnych wymiarów tożsamości zbiorowej grupy, biorąc pod uwagę wyznanie – luteranizm – łączące ich ze Słowakami, małżeństwa z członkami innych społeczności etnicznych – np. Węgrami a także proces postępującej polonizacji za sprawą odnowienia związków z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim w Polsce, w szczególności Parafią tego Kościoła w Wiśle.

Rozdział trzeci dotyczy języka i świadomości językowej Toutów, ich obrzędowości weselnej, przenikania się różnych wzorów kulturowych w obyczajach weselnych tej grupy oraz stosunków etnicznych i pomocy sąsiedzkiej w Ostojićevie. Rozdział czwarty kieruje uwagę ku – kluczowej dla autorki kwestii, czyli językowym obrazom świata zawartym w opowieściach rodzinnych – narracjach składających się na pamięć komunikacyjną w grupie. Tematem rozważań są również miejsca pamięci – Kościół i dom zborowy w Ostojićevie a także etos Toutów przedstawiony na tle moralnych postaw protestantów ze Śląska Cieszyńskiego. Zasygnalizowano również temat, który zdominuje niezwykle interesujący rozdział piąty – zagadnienie przemian pamięci zbiorowej grupy, w szczególności procesów polonizacji, zaniku znajomości języka miejscowego i wypieraniu go przez język serbski wśród młodego pokolenia, przeobrażeniach językowego obrazu przeszłości pod wpływem kontaktów z instytucjami samorządu w Wiśle, Ambasadą RP w Serbii a także innymi instytucjami w Polsce. To właśnie pod wpływem zachodzących współcześnie przemian jak argumentuje dr Marcol w rozdziale piątym książki pamięć komunikacyjna przekazywana w miejscowym języku Toutów ustępuje pola nowej pamięci kulturowej kształtowanej poprzez polski język ogólny w ramach polskiej ideologii narodowej. Tekst uzupełnia krótkie Zakończenie.

Kilka uwag na marginesie wywodu jaki znajdujemy w monografii „*Toutowie. Język i pamięć w ustanawianiu wspólnoty Wiślan w Banacie*”. Niewątpliwie dr Marcol podjęła temat niezwykle złożony, fascynujący i trudny wymagający żmudnych wieloletnich badań terenowych a także szerokiego zaplecza językowego, teoretycznego i metodologicznego. Habilitantka umiejętnie wykorzystwała w książce przygotowanie lingwistyczne i etnograficzne, oraz niezwykle ważną wiedzę osobistą zdobytą poprzez zamieszkiwanie na Śląsku

Cieszyńskim ułatwiająca porozumienie z mieszkańcami banackiej wsi. Słusznie (choć biorąc pod uwagę przygotowanie intelektualne dr Marcol nieprzypadkowo) skierowała badaczka uwagę na kwestię roli języka w konstruowaniu pamięci a także tożsamości zbiorowej mieszkańców. Należy bowiem mieć na uwadze, że pamięć jest formą komunikacji językowej a zatem kategorie gramatyczne poszczególnych języków określają również obraz przeszłości. Język zwłaszcza w pewnych skonwencjonalizowanych formach narracyjnych staje się kluczowym nośnikiem pamięci. Zogniskowanie uwagi na języku i językowych obrazach świata okazało się zatem niezwykle płodne poznawczo. Nie tylko ujawnia pomijany w wielu analizach pamięci zbiorowej wymiar transmisji wiedzy o przeszłości poprzez określone praktyki językowe ale pozwoliło także autorce na uwidocznienie zasadniczych zmian językowych zachodzących obecnie w społeczności Toutów i niezmiernie ciekawe powiązanie tych zmian ze zmianami obejmującymi pamięć i tożsamość zbiorową grupy. Dzieło Katarzyny Marcol posiada więc niepodważalne walory naukowe. Jest dobrze skonstruowane, przemyślane i oryginalne.

Chciałbym też zwrócić uwagę na zagadnienia obecne w pracy ale słabiej przez autorkę zaznaczone. Kwestią godną rozwinięcia wydaje się gender pamięci. Kobiety i mężczyźni mogą bowiem różnić się pamięciami komunikacyjnymi i sposobami opowiadania o przeszłości. Ciekawym zagadnieniem byłoby również szersze naświetlenie roli samych badaczy i badaczek z Polski w przemianach tożsamości, które opisane zostały w książce. Badaczka powołuje się na silnie wartościujące i normatywizujące oceny dotyczące pamięci zbiorowej Toutów (Marcol 2020: 220), zastanawiająca jest również zbieżność zachodząca między aktywizacją działań polonizacyjnych w Banacie po 2007 roku a przybyciem grup badawczych z Polski. Autorka wyraźnie akcentuje istnienie konkurujących pamięci kulturowych: polskiej i serbskiej. Inną jeszcze kwestią skłaniająca do pytań jest współistnienie polskiej i słowackiej pamięci kulturowej i tożsamości narodowej wśród współczesnych Toutów. Ciekaw byłbym jak układają się relacje między osobami wpierającymi te różne strategie tożsamościowe?

Zastanawia natomiast nieuwzględnienie przez habilitantkę niezwykle istotnej zważywszy na zjawiska opisywane w książce literatury dotyczącej procesów narodotwórczych – asymilacji i dysymilacji społeczności ludowych w procesie unaradawiania (eufemistycznie określanym „budzeniem świadomości narodowej”). Autorka zdaje sobie oczywiście sprawę z roli jaką w kształtowaniu pamięci i tożsamości zbiorowej odgrywają stosunki władzy ale nie rozwija tego zagadnienia. Katarzyna Marcol powołuje się na Józefa Obrębskiego ale nie przedstawia wyłaniającej się z prac badacza bardzo ciekawej, nowatorskiej koncepcji procesów unaradawiania (zob. Obrębski 2005, 2007). Rekonstruuje prawidłowo jak sądzę podejście

Fredrika Bartha (2004) oraz Thomasa Hyllanda Eriksena (2013) ale nie uwzględnia prac komentujących krytycznie teorię etniczności Bartha – teksty antropologów Johna Cole’a i Erica Wolfa (Cole Wolf, 1999[1974]), Katherine Verdery (1994) czy znanego w Polsce socjologa Rogersa Brubakera (Brubaker 1998). We wszystkich tych studiach stosunki etniczne analizowane są pod kątem wpływu polityki państw na charakter granic etnicznych i grup mniejszościowych. Natomiast w oryginalnej analizie Bartha nacisk został położony na wymiar interakcyjny.

Wzmocnieniem teoretycznego zaplecza książki byłoby w końcu wzięcie pod uwagę prac Pierre’a Bourdieu dotyczących władzy i przemocy symbolicznej, w tym władzy symbolicznej języka urzędowego i oficjalnego w polityce państw (Bourdieu 1990). Analizy tego badacza pozwalałyby rzucić światło na proces odkrycia i waloryzacji polszczyzny ogólnej przez Toutów a także dążenie do przyjęcia „bardziej prestiżowej” tożsamości o charakterze narodowym a nie tylko lokalno-grupowym.

Rzeczy to istotne, gdyż zjawiska obserwowane i opisane przez habilitantkę w terenie (vide: rozdział 5 książki) wpisują się w procesy społecznego i politycznego konstruowania mniejszości narodowej i zagranicznej ojczyzny zarówno przez działania instytucji kościelnych jak też obywatelskich i państwowych. Szczególnie relacyjne, procesualne podejście Brubakera wprowadzające do analizy triadę państwa narodowego – mniejszości narodowej i zagranicznej ojczyzny można by w rozważaniach habilitantki z pożytkiem zastosować. A właściwie Katarzyna Marcol mogłaby uczynić ze swych badań (nie tylko tych prowadzonych w Banacie ale również na Śląsku Cieszyńskim) niezwykle ciekawe rozwinięcie czy też nową perspektywę w ramach badań prowadzonych nad procesami unaradawiania. Być może w przyszłości tak się stanie! Póki co daje o sobie znać niesłuszna jak sądzę rezerwa habilitantki do korzystania z literatury napisanej po angielsku. Zwłaszcza, że publikacji na temat unaradawiania i wytwarzania granic etnicznych za pośrednictwem instytucji państwowych jest ostatnio coraz więcej (zob. Jackson, Melokotos-Liederman 2015, Malašević 2013, Mylonas 2012, Wimmer 2013, 2018).

Tym niemniej książka „*Toutowie. Język i pamięć w ustanawianiu wspólnoty Wiślan w Banacie*” jest pracą inspirującą i gruntownie przemyślaną. Na osobną uwagę zasługują prace inne habilitantki poświęcone stosunkom narodowościowym i etnicznym na Śląsku Cieszyńskim (Marcol 2014, 2015, 2018). W tekstach tych, podobnie jak w pracy dotyczącej Toutów analiza opiera się na osi język – pamięć – tożsamość, w szczególności podkreślona zostaje rola języka jako narzędzia i medium pamięci zbiorowej grupy mniejszościowej. Artykuły te są kolejnym dowodem wyostrzonego zmysłu obserwacji badawczej Katarzyny

Marcol. Badaczka naświetla znaczenia pozornie mało istotnych incydentów w relacjach polsko-czeskich takich jak te dotyczące napisu na tablicy upamiętniającej postać Jana Kubisza czy czeskiego tekstu na plakacie zapraszającym na koncert rockowy organizowany przez Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Bystrzycy na czeskim Śląsku Cieszyńskim. Równie ciekawe obserwacje zawiera artykuł opisujący cieszyńskie święto Trzech Braci będące jednocześnie inicjatywą na rzecz budowania wspólnej pamięci mieszkańców obu części miasta oraz działaniem odtwarzającym podział na część polską i czeską.

Podsumowując tę część recenzji należy stwierdzić, że o ile ograniczony zasięg publikacji jest wyraźnym mankamentem dorobku dr Marcol, to wysoka merytoryczna wartość książki „*Toutowie. Język i pamięć w ustanawianiu wspólnoty Wiślan w Banacie*” niweluje w zupełności ten brak. Wyrażam przy okazji nadzieję, że dr Marcol dzięki nowym publikacjom będzie mogła upowszechnić rezultaty swoich wieloletnich i wartościowych badań zarówno w skali kraju jak też w prestiżowych specjalistycznych publikacjach międzynarodowych. Z pewnością rozważania habilitantki są tego warte, chociaż należałoby poszerzyć zaplecze teoretyczne analiz o rozwijające się wciąż studia nad procesami unaradawiania.

4. Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej oraz aktywności naukowej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Dr Katarzyna Marcol jest od 21 lat aktywną dydaktyczką prowadzącą regularne zajęcia i konsultacje ze studentami na Uniwersytecie Śląskim. Wypromowała w tym czasie 25 licencjatów i recenzowała 43 licencjackie i magisterskie prace dyplomowe. Katarzyna Marcol jest więc osobą o dużym doświadczeniu dydaktycznym. Wysoką jakość jej pracy dydaktycznej potwierdzają liczne nagrody Rektora Uniwersytetu Śląskiego. Habilitantka jest członkinią Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, pracuje w zarządzie sekcji folklorystycznej PTL i komisji rewizyjnej Oddziału PTL w Cieszynie. Poza tym należy do czterech innych stowarzyszeń naukowych. Ważnym i bardzo cennym obszarem aktywności habilitantki są wychodzące daleko poza zakres obowiązków pracownika naukowego zaangażowania w działalność organizacyjną Uniwersytetu Śląskiego, działalność popularno-naukowa a także co należy podkreślić współpraca międzynarodowa.

Katarzyna Marcol pełniła przez cztery lata (2012-2016) funkcję prodziekana ds. promocji i współpracy ze środowiskiem lokalnym Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego. Spośród działań popularyzatorskich dr Marcol na uwagę zasługuje niewątpliwie popularyzowanie folkloru w społecznościach lokalnych Śląska Cieszyńskiego oraz warsztaty

antropologiczne z uczniami szkół ponadpodstawowych z tego regionu. Na osobne podkreślenie zasługuje monitorowanie losów absolwentów Etnologii i Antropologii Kulturowej na rynku pracy a także aktywne wprowadzanie studentów na ten rynek poprzez projekty i warsztaty prowadzone z ekspertami i pracodawcami. Szczególnie ciekawie rysuje się w tym kontekście współpraca z producentami gier wideo (zaangażowanie studentów w opracowanie scenariuszy gier) z wykorzystaniem wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz specjalistami w zakresie designu. W swojej pracy dydaktycznej Katarzyna Marcol pozyskuje fundusze na realizację innowacyjnych międzynarodowych projektów dydaktycznych. Działaniom tego rodzaju można jedynie przyklasnąć i uznać za wzorzec do naśladowania.

Należy również podkreślić jeszcze raz zaangażowania habilitantki we współpracę międzynarodową, w tym współpracę z zagranicznymi instytucjami naukowymi i instytucjami kultury. Wymienić tu można współpracę z czeskimi i słowackimi instytucjami naukowymi z zamiarem budowania wspólnych programów nauczania w dziedzinie folklorystyki a także opracowanie raportu na temat polskiego dorobku dyscyplin badawczych zajmujących się Czechami i relacjami polsko-czeskimi w zakresie etnologii i folklorystyki w latach 2002-2016 na zlecenie Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego. Innym przykładem cennego zaangażowania międzynarodowego dr Marcol jest udział w dużym międzynarodowym projekcie badań porównawczych na temat kultur i praktyk pasterskich. Bibliografia prac dr Marcol wskazuje, że badania w tej dziedzinie przyniosły efekty publikacyjne (Marcol 2016).

5. Wnioski końcowe

Praca zgłoszona przez dr Katarzynę Marcol jako osiągnięcie naukowe jest bez wątpienia dziełem stanowiącym znaczący wkład w rozwój swojej dyscypliny a także interdyscyplinarnych badań nad mniejszościami narodowymi, pamięcią zbiorową i tożsamością społeczną. Uwagi krytyczne jakie przedstawiłem powyżej, nie zmieniają faktu, że habilitantka jest wedle mego osądu dojrzałą naukowo i samodzielną badaczką posiadającą solidny warsztat badawczy i oryginalne poglądy naukowe. Habilitantka wykazuje się również znaczną aktywnością na polu międzynarodowej współpracy naukowej, współpracy międzyuniwersyteckiej, współpracy z instytucjami kultury w kraju i za granicą, jest innowacyjną dydaktyczką i organizatorką dydaktyki uniwersyteckiej. Biorąc pod uwagę cały przedłożony do oceny dorobek naukowy oraz aktywność organizacyjną, międzynarodową, dydaktyczną i popularyzatorską dr Katarzyny Marcol, uważam, że habilitantka winna zostać dopuszczona do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego i taki wniosek gorąco popieram.

Literatura

- Assmann, Jan. 2008. *Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych*. Przekład: Anna Kryczyńska-Pham, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Barth, Fredrik. 2004. Grupy i granice etniczne. Społeczna organizacja różnic kulturowych. W: E. Nowicka, M. Kempny red. *Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej. Kontynuacje*. Przekład: Małgorzata Głowacka – Grajper, Warszawa: Wydawnictwo PWN, 348-377.
- Bourdieu, Pierre. 1990. *Language and Symbolic Power*. Translated: Gino Raymond, Matthew Adamson. Cambridge, Oxford: Polity Press.
- Brubaker, Rogers. 1998. *Nacjonalizm inaczej. Struktura narodowa i kwestie narodowe w nowej Europie*. Przekład: Jan Łuczyński. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cole, John, Wolf, Eric. 1999. *The Hidden Frontier. Ecology and Ethnicity in an Alpine Valley*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Eriksen, Thomas. 2013. *Etniczność i nacjonalizm. Ujęcie antropologiczne*. Przekład: B. Gutowska-Nowak. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jackson, Jennifer, Melokotos-Liederman Lina. Eds. 2015. *Nationalism, Ethnicity and Boundaries*. London: Routledge University Press.
- Malašević, Siniša. 2013. Nation-States and Nationalisms: Organization, Ideology and Solidarity. Cambridge: Polity.
- Marcol, Katarzyna. 2012. Konteksty życia „na pograniczu”. Wpływ relacji interetnicznych na język i kulturę Wiślan w Ostojićevie. *Literatura Ludowa*, nr 6: 31-47.
- Marcol, Katarzyna. 2014a. Autoidentyfikacje cieszyńskich Ślązaków we współczesnym dyskursie publicznym. Echa pierwszej wojny światowej. *Journal of Urban Ethnology*, nr 12: 69-85.
- Marcol, Katarzyna. 2014b. Dynamika przemian w obrzędowości weselnej (przykład Ślązaków zamieszkujących wieś Ostojićevo w Serbii). W: J. Hajduk-Nijakowska, red. *Praktykowanie tradycji w społeczeństwach post-tradycyjnych*. Opole: Uniwersytet Opolski, 135-150.
- Marcol, Katarzyna. 2015. Współczesne autoidentyfikacje mieszkańców Zaolzia. *Studia Etnologiczne i Antropologiczne*, T. 15: 240-250.

- Marcol, Katarzyna. 2016. Ekologia – turystyka – dziedzictwo kulturowe. W: K. czerwińska i in., red. *Ekologia kulturowa. Perspektywy i interpretacje* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 119-141.
- Marcol, Katarzyna. 2018. Karnawał na granicy. Widowisko a obraz świata współczesnych mieszkańców pogranicza śląskocieszyńskiego. *Journal of Urban Ethnology*, nr 16: 33-45.
- Marcol, Katarzyna. 2019a. Kształtowanie pamięci o pasterskim dziedzictwie górali beskidzkich. *Národopisný Věstník*, nr 78: 51-76.
- Marcol, Katarzyna. 2019b. Shaping Determinants of Ethnicity of Silesian Minority in Ostojicevo. In. A. Brzozowska-Krajka, The Polish Section of IOV Lublin, International Organization of Folk Art (IOV): Communication and Publications Commission, The Kingdom of Bahrain.
- Marcol, Katarzyna. 2020. *Toutowie. Język i pamięć w ustanawianiu wspólnoty Wiślan w Banacie*. Katowice: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.
- Mylonas, Harris. 2012. *The Politics of Nation-Building*. Cambridge University Press.
- Sapir, Edward. 1978. *Kultura, język, osobowość*. Przekład: Barbara Stanosz, Roman Zimand, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Wimmer, Andreas. 2013. *Ethnic boundary making. Institutions, Power, Networks*. Oxford University Press.
- Wimmer, Andreas. 2018. *Nation Building. Why some Countries Come Together While Others Fall Apart*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Verdery, Katherine. 1994. *Ethnicity, nationalism, and state-making. Ethnic groups and boundaries: past and future*. W: C. Govers, H. Vermeulen, red. *The Anthropology of Ethnicity. Beyond Ethnic Groups and Boundaries*. Amsterdam: Het Spinoos, 33-58.

Marcin Lubaś

